

Een berglandschap door Roelant Roghman

In 1972 werd een *Bergachtig landschap met een visser* door de Amsterdamse schilder Roelant Roghman (1627-1692) voor het Rijksmuseum verworven, een stuk dat zich sedert 1970 als bruikleen van de heer D. Cevat in het museum bevond. Dit berglandschap, dat kennelijk niet rechtstreeks aan de natuur is ontleend, is op een zeer persoonlijke manier uitgevoerd. De structuur van het landschap is grillig, haast chaotisch; het kleurenschema met voornamelijk oker, bruin, roze en blauw is ongebruikelijk licht en de penseelstreek is impulsief en abrupt. Door dit alles maakt het schilderij sterk uiteenlopende reacties los en er moet daarom een zekere durf voor nodig geweest zijn om tot de aankoop te besluiten.

Daar komt bij dat Roghman ook bij kenners geen bekende figuur is. Van zijn gevarieerde werk als schilder, tekenaar en etser geniet eigenlijk alleen zijn topografisch exacte en artistiek aantrekkelijke serie van tekeningen van kastelen grote bekendheid. Als schilder van landschappen komen we hem in de literatuur slechts zelden tegen. Zo komt hij in Stechow's standaardwerk over de Nederlandse landschapschilderkunst van de 17de eeuw niet voor. Anderen gaan af op Houbraken's gereserveerde oordeel, ... *een braaf landschapschilder, bragt een goede houding in zijn werk, maar schilderde ruw, en wat teveel gebraden, en getaant*, en de vertaling hiervan bij Immerzeel, *wat ruw en onachtzaam in zijn' schildertrant*. Het contrast tussen de zorgvuldige kasteeltekeningen en de vaak romantisch genoemde geschilderde landschappen is voor de meeste schrijvers (o.a. Martin) moeilijk te verwerken. Ook geeft de plaatsing van Roghman in de kunsthistorische ontwikkeling problemen. Er zijn wel aanknopingspunten gezocht bij Rembrandt, met wie Roghman bevriend zou zijn geweest, zonder tot zijn leerlingenkring te behoren (o.a. Rosenberg & Slive), bij Hercules Seghers en Joos de Momper (Juynboll in Thieme-Becker), of zelfs bij Gaspard Dughet (Haverkamp Begemann in *Kunstchronik*, 1969, p. 286). De onzekerheid van de kunsthistorici kan de verklaring geven voor Just Havelaar's typering, *een theatrale pynacker*. De grote diversiteit binnen

Roghman's oeuvre heeft voor verwarring gezorgd en het ontbreken van elementaire gegevens over zijn leven maakte het vrijwel onmogelijk iets zinnigs te zeggen over het artistieke milieu waarin hij zich bevond. Het is inderdaad niet eenvoudig de carrière van een schilder te beoordelen van wie men niet weet of hij in 1597, het traditionele geboortjaar, of omstreeks 1620, een latere veronderstelling, geboren is. Gelukkig kan inmiddels in deze leemte worden voorzien. Op mijn navraag bracht de heer S. A. C. Dudok van Heel onlangs de volgende gegevens in het Amsterdamse Gemeente-archief aan het licht. Op 14 maart 1627 wordt Roelant Roghman in de Nieuwe Kerk te Amsterdam gedoopt als zoon van de graveur Hendrick Lambertsz Roghman en Maria Saverij. Op 3 januari 1692 wordt hij, 'Rolant Rogman', begraven op het Sint Anthonies Kerkhof te Amsterdam. Het belang van deze gegevens is groot. Roelant is kennelijk vernoemd naar zijn oom Roelant Saverij en het is niet onmogelijk, dat hij zijn eerste training van dit familielid gekregen heeft. In ieder geval kunnen werken met een uiteenlopend karakter, zoals de landschappen en de kastelenserie, tegen de achtergrond van een milieu, als dat van de Saverij's, beter verklaard worden. Dat de kastelenserie (1646-47) een jeugdwerk is, is een tweede opmerkelijke uitkomst van de nieuwe gegevens. Het totale beeld van Roghman's leven, zijn reizen en zijn werkzaamheid in Amsterdam, moet met behulp van andere archiefgegevens en te dateren kunstwerken nog verder ingevuld worden. Houvast voor het dateren van de schilderijen is er nog weinig. Vermoedelijk is het merendeel in de jaren '60 ontstaan. Een verwant en 1663 gedateerd schilderij (coll. Russell) van Gerbrandt van den Eeckhout, die met Roghman bevriend was, moet in dit verband genoemd worden. Aanknopingspunten voor een datering zijn helaas niet te vinden in een serie tekeningen van voornamelijk berglandschappen, die in opzet, handschrift en kleur zeer verwant zijn aan o.a. ons schilderij. Deze tekeningen, voor het merendeel 15 bij 23 cm groot, zijn iets minder gecompliceerd, maar even grillig en onverwacht. De voor de

Roelant Roghman (1627-1692). *Bergachtig landschap met een visser (gesigneerd)*. Doek, 80,5 × 100 cm. Rijksmuseum, Amsterdam. Geschenk van de Commissie voor Fotoverkoop, 1972.

hand liggende veronderstelling, dat Roghman zijn schilderijen met behulp van deze tekeningen componeerde, is nog niet bewijsbaar gebleken.

Met zijn schilderijen, zijn topografische tekeningen, zijn landschapstekeningen in een vaak wisselende tekentrant en zijn soms experimentele etsen kan men Roghman leren kennen als een veelzijdig en oorspronkelijk landschapskunstenaar. Roghman moet zelf voor variatie in techniek en stijl gekozen hebben. Het staat bijvoorbeeld vast, dat hij etsen van woest land in een krasserige techniek in dezelfde tijd gemaakt heeft als topografisch vlekkeloze tekeningen. Zijn keuze voor verschillende benaderingen van de verschijningsvormen van het landschap is

daarom bewust en vermoedelijk te herleiden tot een behoefte aan het experiment. In een zich wijzigend beeld van de Hollandse kunst is voor deze originele maker van het *Berglandschap met een visser* van het Rijksmuseum zeker plaats.

W. TH. KLOEK